

Mieczysław Różański

„Kolegiata w Łasku”, Krzysztof Kwaskowki, Łódź 2000 : [recenzja]

Łódzkie Studia Teologiczne 9, 354-355

2000

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

miańską na przełomie XIX i XX w. i jej odgłosy na ziemiach polskich, a profesorowie Marek Mądzik z Lublina, Andrzej Chodubski z Gdańska i Adam Koseski z Bydgoszczy zarysowali historię kontaktów polsko-ormiańskich, ze szczególnym uwzględnieniem położenia Polaków w Armenii podczas pierwszej wojny światowej. Referat prof. Mądzika na ten temat niezbyt fortunnie znalazł się w segmencie książki pt. *Polska i Armenia na przestrzeni dziejów*, gdy jego miejsce powinno być w dziele *Polacy w Armenii*, obok prac Belli Berseghian *Pierwsi polscy osiedleńcy w Armenii w XIX w. i ich dorobek literacki* i Grzegorza Piwnickiego *Losy Polaków – wojskowych służących w armii carskiej na terenie Armenii w XIX i na początku XX w.* Z prac wymienionych, i z innych, które dotyczą współczesności (np. A. Kuźmińskiej *Polska diaspora we współczesnej Armenii*) widać jasno, jak Polacy skupiali się wokół kościołów katolickich i duchownych, tam się poznawali, nawiązywali wzajemne kontakty i czerpali siłę do wytrwania w polskości w trudnych latach wojen i prześladowań bolszewickich. O podobnych prześladowaniach, choć na innym obszarze, napisał ks. Józef Wołczański (Kraków) w pracy *Martyrologium księży ormiańskokatolickich w archidiecezji lwowskiej po II wojnie światowej w świetle źródeł*. Bardzo to cenna praca, niewiele bowiem wiedzieliśmy o tym, jak nieliczne duchowieństwo obrządku ormiańskiego na przyłączonych do ZSSR terenach wschodniogalicyskich było okrutnie represjonowane.

Z innych wątków prezentowanych w księdze, nie sposób bowiem omówić wszystkich, zwróć uwagę na *Wzajemne przenikanie się i oddziaływanie sztuki ormiańskiej i polskiej* (autor Zbigniew Szmurło), *Zainteresowanie Ormian Polską wczoraj i dziś* Nelli Matewosjan z Erewania i *Naukowe kontakty ormiańsko-polskie* Geworka Pirumiana (Erewań), który pochodzi ponoć z tej samej rodziny, co zasłużony dla kultury polskiej Grzegorz Piramowicz. Głosy w dyskusji, publikowane na końcu książki, wzbogaciły nas m.in. o przyczynek R. Stopikowskiego (Lublin): *Ormianie w prasie katolickiej Królestwa Polskiego*. W artykułach i korespondencjach eksponowano odmienności kulturowe. „Wszystko to jednak – stwierdza autor – miało na celu ukazanie bogactwa Kościoła katolickiego, który potrafił mimo takich różnic zachować poczucie jedności i przynależności do wspólnej tradycji” (s. 312).

Książka jest zaopatrzona w indeksy osób i miejscowości, co bardzo ułatwia korzystanie z niej, streszczenia po polsku i po angielsku, a na końcu w siedem pamiątkowych fotografii z sympozjum, m.in. przedstawiające przemawiającego kanclerza KUL, arcybiskupa Józefa Życińskiego i ambasadora Armenii dr. Aszota Howakimiana.

Rafał Leszczyński

Krzysztof Kwasowski, *Kolegiata w Łasku*, Łódź 2000, ss. 25 + fot. 71

Łask – niewielkie dziś miasto w województwie łódzkim, o bogatej historii, przez lata było zapomniane przez naukowców. Tę złą passę przerwało wydanie w 1998 r. po wielu latach pracy, opracowania naukowego dotyczącego dziejów miasta *Łask dzieje miasta*¹. A obecnie miasto zyskało jeszcze jedną publikację dokumentującą jej najpiękniejszy i najcenniejszy zabytek – kościół kolegiacki. Publikacja ta nie ma charakteru naukowego, jest albumem zdjęć ukazujących piękno tej świątyni i zwracającym uwagę na detale architektoniczne, których często nie zauważamy, a które stanowią o cenności i pięknie kościoła. Dodatkową zaletą tej publikacji jest wyakcentowanie zabytków, których na co dzień nie można oglądać, a one ukazują bogactwo kolegiaty zgromadzone w niej przez wieki.

Publikacja, oprócz dobrze wykonanych fotografii, zawiera dwa wstępy dotyczące historii kolegiaty. Pierwszy z nich autorstwa ks. dr. Piotra Zwolińskiego w sposób syntetyczny daje obraz dziejów świątyni. Autor zwraca w nim uwagę m.in. na pewien utarty w historiografii fałsz dotyczący przywiezienia do Łasku płaskorzeźby Matki Bożej. Już przed 20 laty opisujący działalność arcybiskupa Jana Łaskiego ks. Stanisław Grad stwierdził, że medalion ten przywiózł Arcybiskup z

¹ *Łask dzieje miasta*, red. J. Śmiałowski, Łask 1998.

Rzymu i nie był on darem papieża Klemensa VII². Niestety ciągle powtarza się ten błąd zaczerpnięty jeszcze z opracowań XIX-wiecznych. Zawarty jest on także we wspomnianym wyżej opracowaniu dziejów miasta³.

Drugi wstęp autorstwa dr hab. Zbigniewa Babni wprowadza nas w świat historii sztuki i pokazuje tę świątynię jako zabytek architektoniczny. Autor zwraca uwagę na widoczne elementy poszczególnych stylów architektonicznych i na zmiany dokonywane w bryle kościoła w ciągu dziejów. Ukazuje również pewną żywotność tego miejsca, które związane jest z płaskorzeźbą Matki Bożej. To wokół niej rozwinął się szczególnie kult, który ma swoje przełożenie także na dzieła sztuki znajdujące się w tej świątyni.

ks. Mieczysław Różański

Celina Jaworska-Maćkowiak, *Kościół sercem budowany*, Łódź 2000, ss. 192 + fot.

Z radością należy przyjąć fakt ukazania się kolejnej publikacji dotyczącej dziejów kościoła z terenu archidiecezji łódzkiej. Po kilku wcześniejszych publikacjach dotyczących dziejów budowli sakralnych i parafii¹ praca ta stanowi pierwsze opracowanie dziejów kościoła wiejskiego. Niejako punktem wyjścia tej rozprawy jest katastrofa, która dotknęła parafię w Szczawinie, a mianowicie pożar zabytkowego kościoła, pochodzącego z XVIII w., i z nim związany wielki zapał i zaangażowanie, które towarzyszyło budowie nowej świątyni wystawionej w krótkim czasie z olbrzymim wkładem pracy parafian, którzy chcieli mieć jak najprędzej swoją własną świątynię. Autorka tak uzasadnia cel i koncepcję napisania tej pracy: „aby w sposób przystępny i popularny, nie pomijając nikogo, przedstawić wielką ofiarności i poświęcenie parafian (oraz innych osób) przy budowie kościoła w Szczawinie, by w ten sposób oddać hołd ogromnemu ludzkiemu zaangażowaniu i wspólnotowej solidarności, a jednocześnie przez drukowane słowo przekazać przyszłym pokoleniom świadectwo, że ludzie mogą bardzo wiele, jeśli ich działanie ma swoje korzenie w głębokiej wierze i Bożej Opatrzności” (s. 7). Temu zamierzonemu celowi jest autorka bardzo wierna, i odpowiada mu konstrukcja pracy, po dwóch wstępnych bardzo skrótowo ujętych rozdziałach ukazujących dzieje wsi (historia Szczawina) i parafii przystąpiła do spraw budowy nowego kościoła. Problematyka ta, po rozdziale wstępnym (*Budowa nowego kościoła*), ujęta jest chronologicznie, co stanowi odpowiednik kronikarskiego ujęcia prac przy budowie nowej świątyni. I tutaj należą się słowa uznania dla autorki, która bardzo drobiazgowo wykorzystwała wszystkie dokumenty dotyczące budowy nowej świątyni, zwłaszcza, jak wynika z bibliografii, ogłoszenia parafialne i *Złotą księgę budowy kościoła*, które w drobiazgowy wręcz sposób ukazywały wszystkie dary i prace wykonane na rzecz nowo wznoszonej świątyni. Te dwa dokumenty, prowadzone podczas prac w perfekcyjny sposób przez ówczesnego proboszcza ks. Józefa Wagnera, dają dziś po latach obraz, w jakich warunkach wznoszono nową świątynię, ukazują zaangażowanie parafian i rozwój żywego Kościoła. Dowartościowuje też źródło historyczne, jakim są ogłoszenia parafialne. Jest to źródło bardzo często mało doceniane i czeka na swoich odkrywców. A to właśnie dzięki niemu można było odtworzyć pracę przy budowie kościoła niejako dzień po dniu. Całość pracy uzupełniona jest historią powstania kaplicy pw. Matki Bożej Jasnogórskiej w Swędowie, która wybudowana została 1983–1986, z wykazami osób pracujących przy budowie kościoła i kaplicy. Jest to dokument ofiarności ludzkiej, olbrzymiego zaangażowania i jednocześnie lekcji historii twej wspólnoty parafialnej, która

² S. Grad, *Kościelna działalność arcybiskupa i prymasa Jana Łaskiego*, „Studia z Historii Kościoła w Polsce”, Warszawa 1979, t. 5, s. 279.

³ R. Rosin, *Łask i Łascy do końca XVI w.; Łask dzieje...*, s. 99.

¹ S. Grad, *Kościół pod wezwaniem świętego Antoniego w Tomaszowie Mazowieckim*, Tomaszów Mazowiecki 1998; P. Zwoliński, *Dzieje parafii Wniebowzięcia NMP na tle rozwoju Łodzi*, Łódź 1998.